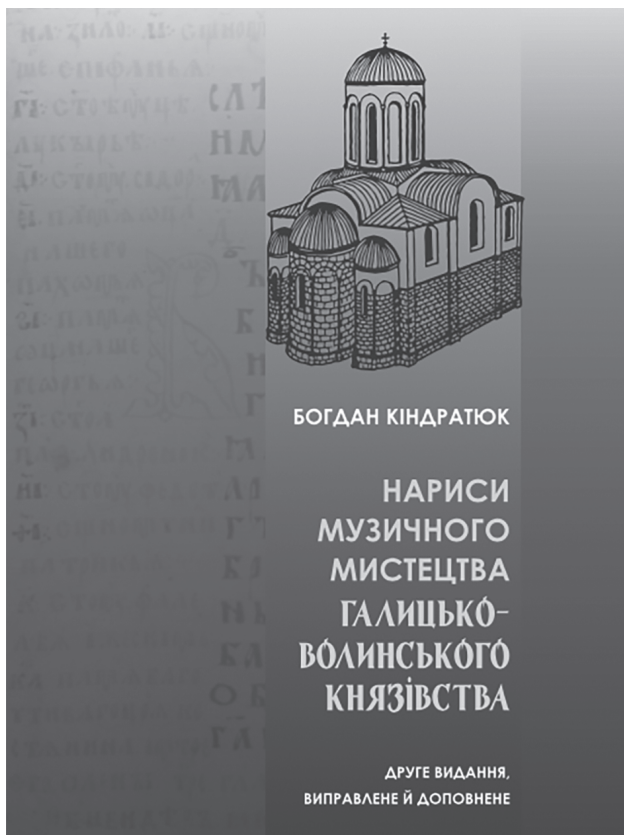

НОВА МОНОГРАФІЯ БОГДАНА КІНДРАТЮКА ПРО МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА

Сиротинська Наталія Ігорівна,
докторка мистецтвознавства,
професорка кафедри музикознавства і хорового
мистецтва
Львівського національного університету імені Івана
Франка
nataliya.syrotynska@lnu.edu.ua
orcid.org/0000-0001-9542-4574

Середньовічна доба відіграла особливо важливу роль у формуванні української державності й розвитку українського етносу. У цей час закладалися те міцне підложжя, що в найважчі періоди історичного буття надавали українцям сили для збереження національної ідентичності, мови, культури й духовних цінностей. Саме тоді виникли перші форми української державної організації – Київська Русь, Галицько-Волинське князівство, які стали не лише політичними

утвореннями, а й осередками культурного та духовного життя. У цьому велике значення теж відіграла в середньовічній Русі її християнізація, що стала поштовхом до розквіту писемності, літописання, архітектури, музичного й іконописного мистецтва, а також зміцнення зв'язків давньої України з європейським культурним простором. Відтак студії середньовічної культури є необхідним поступом до пізнання базисних основ функціонування українського етносу впродовж століть.

У цьому контексті монографія доктора мистецтвознавства, професора Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ) Богдана Кіндратюка «Нариси музичного мистецтва Галицько-Волинського князівства»¹ є вагомим внеском у формування цілісної картини розвитку української середньовічної культури.

Презентована праця є допрацьованим виданням однойменного дослідження, опублікованого 2001 року². Оновлена монографія не лише розширює уявлення про культурну спадщину Галицько-Волинського князівства, а й відкриває нові перспективи для вивчення музичного мистецтва середньовічної України у європейському контексті.

Як зазначає Автор на с. 9, спонукою до другого видання стала потреба не тільки внести окремі уточнення чи виправити допущені огріхи, а й оновити методологію наукового пошуку, зафіксувати модерні результати археологічних досліджень і медієвістичних студій стосовно розвитку мистецтва на Галицьких і Волинських землях Княжої доби. Це суттєво актуалізувало науковий дискурс відповідно до сучасного стану медієвістичних і музикознавчих досліджень, а також зумовило логічне структурування матеріалів

¹ Кіндратюк Богдан. Нариси музичного мистецтва Галицько-Волинського князівства (вид. 2-ге, випр. і доп. / [ред. і авт. перед. слова Юрій Ясіновський]. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2024. 294 с.

² Кіндратюк Богдан. Нариси музичного мистецтва Галицько-Волинського князівства / ред., передне слово Юрій Ясіновський [=Історія української музики, 9 / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України]. Львів – Івано-Франківськ, 2001. 142 с.

праці. Так, монографія Б. Кіндратюка, епіграфом до якої підійшли ємкі слова Ромена Роллана: *Музика – спів століть і квітка історії, що росте як у печалі, так і радощах людства*, складається з наступних розділів: I. Передумови розвою музичного мистецтва в ареалі князівств Галицьких і Волинських земель; II. Розвиток фольклорних жанрів; III. Народна епіка, її творці та виконавці; IV. Скоморохи; V. Рукописна книжність. Церковний спів; VI. Літописний Митуса: спроба переосмислення звичного образу; VII. Дзвони та дзвонарське мистецтво; VIII. Освіта й музика; IX. Інструментальна культура, музика в побуті та війську. Завершує монографію післямова, список використаних джерел, а також покажчики: іменно-особовий, географічних назв і предметний, що сукупно підтверджує ґрунтовність проведеного дослідження.

Скрупульозна структура монографії засвідчує врахування всіх граней функціонування музики Галицько-Волинського періоду, що в подальшому заклало міцний фундамент для розквіту мистецтва ранньомодерної доби. Відтак, держава Романовичів з одного боку, успадковує та зміцнює традиції Київської Русі, а з іншого, прокладає шлях для їхнього подальшого розвитку. Либонь, саме такий ракурс прочитання книги дозволяє вповні оцінити презентований матеріал, а докладно опрацьована й систематизована література, відзначена в передмові, підтверджує особливу ґрунтовність у реконструюванні мистецтва досліджуваного періоду.

Презентована праця відзначається також системною послідовністю увиразнення передумов формування соціокультурного середовища Галицько-Волинського князівства. Опираючись на свідчення археологічних знахідок, релігійних уявлень, літописів і хронік, економічної та історико-політичної ситуації, Автор узагальнює всі ті обставини, що впливали на окремий стрій мистецького життя краю. У цій направленості виокремлюється цілий ряд фольклорних жанрів, пов'язаних, насамперед, із календарно-обрядовою музично-поетичною творчістю та її етнорегіональними особливостями аж до вирізнання «мовно-територіальних регіональних одиниць», як про це писав Юрій Шевельов (с. 50). Весь цей спадок розгортався на основі мелодичної канви, збагаченої передхристиянською обрядовістю, що в подальшому сформувало тематичні й інтонаційні основи народно-національного фольклору. Водночас, політична ситуація та її невід'ємна складова – князівські взаємини й постійні походи військових дружин, породжують новітній жанр народного епосу, відображеного в інтонаційно-імпровізаційній стилістиці билинно-баладної традиції, що з часом переростає в жанр історичних пісень. А водночас в суспільстві зростає роль мистецької особистості, як про це написано

в окремому змалюванні літописного «словутного» співця Митуси, відомості про якого докладно відображені в окремому розділі.

Важливо, що в монографії окремо відзначається значима роль Візантії з її новими світоглядними й мистецькими впливами, адже вони збагатили пісенні жанри новими виразовими засобами. Це зумовило, як написано на с. 66, «розширенням мелодичного малюнку, ускладненням ритмічної будови, заміни первісних звукорядів новими т. зв. церковними ладами». А поруч, із процесами адаптації візантійського літургійного співу й богослужбових тестів, розвивається монументальний і станковий живопис, іконографія, книжкова мініатюра, а також постають досконалі самотні архітектурні комплекси включно із розвоєм дзвонарства. Усе це поступово вибудовувало професійний підхід до мистецтва, у тому й музичного, а відтак дозволяло краще опановувати інтонаційний мелос і розвивати його якісну сторону. Так, у подальшому репертуар сакральної монодії ускладнився системою напівів, зафіксованих в українських нотолінійних ірмологіонах XVI–XVIII ст. що суттєво збагатило репертуар церковного співу ранньомодерної доби. У цьому контексті вважаємо за доцільне дещо розширити матеріали в царині церковного співу, адже обрядова практика була осердям суспільного життя, середовищем розвитку музичного професіоналізму й розповсюдження західноєвропейських впливів на різних рівнях.

Мистецькі особливості доби Романовичів розвивали також інструментальне музикування. Етнорегіональні та запозичені від інших народів музичні інструменти, побутували не лише при княжих і боярських дворах чи в міському середовищі, а й у сільському, серед простих людей. Так формувалися професійні музики, удосконалювалися музичні інструменти, запроваджувалися нові жанри. Музичне мистецтво набувало національного забарвлення, а також заклало основу для подальшої адаптації західноєвропейських цехових формацій. Подібну функцію виконувала також культура скоморохів з їх інструментально-театральними імпровізаціями, вельми ймовірні виступи лялькарів, що відчутно урізноманітнювало побутове життя народу.

Важливо наголосити, що вищенаведені обриси різних форм професіоналізму церковного й секулярного середовищ були важливою передумовою для інтегрування давньоукраїнської музичної культури князівств Галицької та Волинської земель у європейські культурно-мистецькі процеси паралельно з формуванням певних етнорегіональних рис. І в цьому значну роль відіграло саме музичне мистецтво, присутнє буквально в кожному сегменті соціального середовища нашого краю. Властиво, таке відзначено в кожному окремому

розділі презентованого видання та переконливо підкреслюється вагома роль музичної культури. Це поглиблює не лише розуміння обставин суспільного життя зазначеного періоду Галицько-Волинських земель, а й етнічної ідентичності українського народу та його національно-мистецької мови.

У такий спосіб інформативність тексту, підтверджена чисельними покликами, що підтверджують значимість Галицько-Волинського князівства на мапі України. Імовірно, відповідні цитування дещо перенасичують загальний зміст монографії, проте добре підтверджують тяглість Руської державності та культурно-мистецьких традицій. У цьому контексті особливо перспективними є подальші студії науковців зі знанням латинської, німецької, старопольської, чеської

та інших мов, що сприятимуть пошуку писемних джерел із бібліотек Європи. Систематизація нових відомостей, підкріплених результатами ретельного вивчення речового матеріалу, розпорошеного по музеях Галича, Івано-Франківська, Києва, а також по зарубіжних фондах, розширить відомості стосовно функціонування музики доби Середньовіччя на теренах нашого краю. Поруч із модерними археологічними знахідками, музичне мистецтво переконливо засвідчить динамічне нуртування середньовічного суспільства, чий здобутки дотепер стверджують міцність і дух української нації.

Рецензія надійшла до редакції 23.04.2025
The review was received 23 April 2025